

BROEKER

BIJDRAGEN

Uitgave van de Vereniging "Oud Broek in Waterland"

Verschijnt 1 tot 2 maal per jaar.
Wordt aan de leden gratis toe-
gezonden.
Redactieadres: Leeteinde 5^A,
1151 AJ, Broek in Waterland

Gehele of gedeeltelijke overname van
de inhoud slechts met toestemming.
Copyright © 2011 Broek in Waterland
ISSN: 1875-3876.
Nr 62 (december 2011)

Werkende aan zijn nieuwe inventarisatie van de grafzerken in de kerk van Broek in Waterland kwam onze redacteur dr J.W. Niemeijer verschillende bijzondere begravingen tegen. Hieronder volgt een selectie die hij daaruit maakte.

ONGEWONE BEGRAVINGEN

Als deeltjes inderdaad sneller kunnen zijn dan het licht, dan zou tijdreizen theoretisch tot de mogelijkheden behoren. De nieuwe natuurkundige ontdekkingen verleiden ons tot fantasieën over een kans om de 17e- of 18e-eeuwse samenleving binnen te stappen. Misschien hoort dat ooit tot de mogelijkheden, voor het ogenblik moeten wij ons echter nog behelpen met -soms heel fragmentarisch- archief- en beeldmateriaal.

Eén van die bronnen voor Broek in Waterland vormen de drie delen van het kerkelijk Gravenboek, dat bewaard wordt in het Waterlands Archief in Purmerend. Het werd aangelegd in 1640 of '41 en de laatste inschrijvingen dateren uit 1807. Niet alleen staan alle inwoners die gedurende die ruim anderhalve eeuw in de kerk begraven werden erin, opgetekend met de datum van hun ter aarde bestelling, maar ook is vermeld wie de eigenaars van de graven waren en hoe dat grafrecht vererfde. Uit die op zichzelf nuchtere lijsten is veel af te leiden over gezinssamenstelling en familieverhoudingen, maar ook bijvoorbeeld over kindersterfte, welstand (rijken bezaten meer dan één graf), zogenaamde import-Broekers en buiten-dorpse huwelijken.

Tussen die honderden en honderden namen van toenmalige dorpelingen springen echter nu en dan ongewone begravingen in het oog. Meestal zijn het dan passanten, zoals vluchtelingen in oorlogstijd, seizoenarbeiders, soms een vondeling; vaak mensen waarvan men niet eens de

naam kende. Zij hadden natuurlijk geen eigen graf en kregen dus hun laatste rustplaats in een zogenaamd kerkgraf, waarover het kerkbestuur zelf de beschikking had gehouden. En behalve deze categorie komen we van tijd tot tijd ook nog andere raadselachtige of intrigerende begravingen tegen. Hieronder een chronologische selectie.

-20 december 1644. graf 273. Een dochter van Cornelis Laan zijn broer.

De formulering suggereert dat de vader van het meisje hier niet zelf woonde. Misschien stierf ze toen ze bij haar oom op bezoek was, te weten burgemeester Cornelis Pietersz Laan, lid van de Vroedschap van 1629 tot zijn dood in 1666 en met zijn vrouw Lijsje Cornelis wonend aan het Leeteinde bij de Noordse brug. Zelf werd hij begraven in graf 68, dat door hem aan de kerk vermaakt werd, op voorwaarde dat het voor altijd ongeopend zou blijven. Niettemin werden er in 1774 en volgende jaren toch weer mensen in begraven.

-31 mei 1646. Kerkgraf 262. Een Minne-kint van Amsterdam.

Het is een langdurige gewoonte geweest om zuigelingen uit Amsterdam te besteden bij een min in Waterland. In dit geval, en eveneens bij die uit 1672 en 1715, waren de ouders blijkbaar minvermogend, want de kinderen kregen een kerkgraf.

-5 februari 1647. Kerkgraf 264. Een Vrou uijt de Belmermeer.

De droogmaking van de meren rondom Broek had veel vreemd volk aangetrokken. Verscheidenen van hen zullen zijn blijven hangen, soms waarschijnlijk levend aan de zelfkant van het bestaan. Van deze vrouw was blijkbaar niet eens haar naam bekend, evenmin als bij haar lotgenoten uit 1648, 1661 en 1681.

-7 juni 1648. Kerkgraf 254. Een Vries uijt de meer. Een vrijer.

Met 'de meer' werd toen steeds de Broekermeer bedoeld. Na de droogmaking in 1628 hebben zich daar mogelijk al Friezen gevestigd, waarvan deze ongetrouwde man er één kan zijn geweest. Later, als de bronnen wat scheutiger worden, komt men ze herhaaldelijk tegen, zowel in de Broekermeer (Kingma, Stokman, Wigles, Woensma) als in Watergang.

-17 september 1648. Kerkgraf 263. Een kint van Amsterdam.

Vermoedelijk een 'bestedeling', waar zich verder niemand om bekommerde.

-9 januari 1653. Kerkgraf V. Thijs de Mayer.

In vermoedelijke tegenstelling tot zijn collega Jan Carstens (1690) is deze Thijs misschien niet één van die echte seizoenarbeiders geweest, die alleen in oogsttijd naar Waterland kwamen. Tenzij hij ziek was geworden en hier maandenlang werd verpleegd om tenslotte in januari te sterven.

-27 oktober 1661. Kerkgraf 14. Een out arm man uijt de meer.

-25 april 1665. Kerkgraf 27. AnnetjeJans de Vroedvrouw.

Dit zal wel een inwoonster van Broek geweest zijn, hoewel het mij niet mogelijk is geweest iets naders over haar te vinden. De anonieme 'vroedmoer' van 1673 zal vermoedelijk van elders afkomstig zijn geweest.

-22 februari 1667. Graf 5. Een kint van Jan Perignon.

-3 juli 1668. graf 272. Een kind van Pierre Cattany.

In de tijd dat de Broekers zelf nog actief deelnamen aan de zeehandel deden verschillende van hen zaken in en rond Franse havensteden, in het bijzonder La Rochelle. Het was dan ook allerm minst toeval, dat Jean Pérignon (uit Metz) en Pierre Cattany (uit Parijs) hier in Broek hun kinderen lieten begraven. Ze waren hier op dezelfde dag getrouwd met twee zusjes Hooghvliet, afkomstig uit La Rochelle en kleindochters van Jacob Thijsz, in Broek bekend als 'de Fransman', omdat hij, goed bevriend met Marten Claasz Mars, in 1643 met zijn dochter Aafje (Eva) uit de Charente hierheen gekomen was. Deze dochter trouwde na de dood van haar eerste man Jan Gijsbertsz (Hooghvliet) met Gerrit van Ewijck en ook zij en hun kinderen vestigden zich in Broek (op de Eilandweg en in het Zuideinde).

Zowel Pérignon – van wie in 1668 nog een tweede 'dood kint' begraven werd – als Cattany zullen zich hier misschien niet echt goed thuis gevoeld hebben; ze moeten al vrij gauw weer vertrokken zijn.

-26 april 1672. kerkgraf Z. Een Minne Kint.

-26 juli 1673. Kerkgraf 253. Niesje Heynes, Weduwe Jacob Harmsz.

N.B.: in dit graf is een kind van 't andere graf ingevallen en begraven.

Zoals deze vermelding schijnt aan te geven ging het er bij de ter aarde bestellingen niet altijd even zorgvuldig aan toe. Niesje Heynes vinden we terug op de lidmatenlijst van ds. Bouman uit 1665. Ze is dan -met anderen- inwonend bij de winkelierster Trijntje Wijbs op Kerkplein 10 of in het buurhuis Keerngouw 2. In de lijst staat: ontslapen 1673 in augustus, maar dat zal wel een vergissing van de dominee zijn.

-13 oktober 1673. Kerkgraf 247. Cornelis Jacobsz. Een vluchteling.

Najaar 1673 worden hier vier vluchtelingen begraven, ongetwijfeld slachtoffers van het Rampjaar 1672, toen de Fransen hier het land afstroopten, moordend, plunderend en brandstichtend. Waarschijnlijk hadden ze toen hier onderdak gekregen. Voor hun uiteindelijke rustplaats waren ze op de kerkelijke barmhartigheid aangewezen.

-18 oktober 1673. Kerkgraf V. Weyntje Robbers, vlugteling.

-4 november 1673. Kerkgraf 254. Willem Jansz. Een vlugteling.

-29 november 1673. Kerkgraf 248. Jannetje. Een vlugteling.

-12 december 1673. Kerkgraf 245. De soon van Willem de schout van Laren.

Was de Larense schout ook hierheen gevlucht? In het Gooi hadden de Franse troepen hevig huisgehouden.

-13 december 1673. kerkgraf 239. Een vroedmoer.

-16 november 1677. Graf 191. Hendrik Knegt van Neeltje Weerdin.

Met Neeltje de waardin moet wel Neeltje Troostes of Troosten bedoeld zijn, sedert 1648 waardin/eigenares van de bekende herberg 'De Zwaan' (toen nog 'de Guldewagen') aan de Jaagweg. Ze was gehuwd met Gijbert Adriaansz Mildekoop, die mede-eigenaar was. Op 7 december 1660 was al een Neeltje Troostes begraven (graf nr. 2). Van haar bericht het gravenboek dat zij was: Vrou van Gijbert Adriaansz, Waard in de Broekermeer. Is de Neeltje Troostes van 'de Guldewagen' op 29 augustus 1694 begraven in graf 229? Dan moet ze al eerder die herberg hebben verlaten, want de rooiboeken spreken anno 1683 bij de herberg aan

de jaagweg over: 'de Boedel van Neeltje Dirks of Neeltje Monsieurs, laast weduwe van Gijbert Mildekoop'. Het is een puzzel die nog opgelost moet worden.

-30 augustus 1681. Kerkgraf 14. Hansje de vondeling.

-15 oktober 1681. Kerkgraf 14. Een vrou uijt de Meer.

-10 november 1689. Graf 272. Een kint van Cornelis met de Kuijte.

Bijnamen en aliassen waren hier bijzonder talrijk (zie ook Anno 1717). Wie hier bedoeld is, is nog onbekend. Graf 271 behoorde aan de familie Oudenhof, maar daar kwam bij mijn weten toen de naam Cornelis niet voor.

-8 augustus 1690. graf 261. Jan Carstens. Een Mayer.

-5 augustus 1702. Kerkgraf 2. Een Minnekint bij Liefje, van Aron Bousquet van Amsterdam.

Deze Bousquet zal in het Amsterdams archief wel te traceren zijn. In 1742 wonen er drie van die naam, respectievelijk op de Leidsegracht en in de Spiegelstraat.

-24 augustus 1709. Kerkgraf Z. Jacobus Sids comende uijt Indiën en in deze ban verongelukt.

-31 oktober 1715. Kerkgraf 239. Een Minne Kint van Amsterdam.

-18 mei 1717. Kerkgraf O. Aaltje met de Matten.

Deze vrouw dankte haar bijnaam vermoedelijk aan de koopwaar die ze aanbood.

-26 augustus 1721. Graf 18. Jan Bolleman & een Kint van Claas Admiraal in Eén Kist.

Het betreft nu weer een eigen graf. Eerstvermelde eigenaar daarvan was Lijsje Jans Bierman, hier ook zelf begraven op 16 mei 1724. Zij was de vrouw van bovengenoemde Jan Bolleman. Was het kind van Claas Admiraal bij hen in huis en werd het, toen het tezelfder tijd als Bolleman overleed (misschien aan dezelfde ziekte) daarom samen met hem begraven?

-26 februari 1746. Kerkgraf 253. Een lijk hierin overgebracht.

31 juli 1776. Kerkgraf R. Een kint dat hier besteed was van Amsterdam bij Jannetje Baartes.

De naam niet gevonden.

-30 augustus 1794. Kerkgraf 262. Jacob Baars. Een vreemd man.

J.W. Niemeijer